

ANTROJI DALIS

D R A U G A S

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

Saturday supplement

1988 m. spalio mėn. 22 d. / October 22, 1988

Nr. 207 (38)

KERTINĖ PARAŠTĖ

Vytautas Petkevičius – paradoksiškas tabu ir mitų griovėjas

Kas tas duslus garsas oficialios lietuvių spaudos tankumyne? Tai vienas po kito, kaip sutrūkę medžiai, krinta bolševikinio totalitarizmo tabu ir mitai. Vienas uoliausių jų kirtėjų yra rašytojas Vytautas Petkevičius, kuris savo populiarumu šiandien nedaug atsilieka nuo Sabonio ar Kaušpedo.

Naujausias taip žneketelėjęs tabu ir mitas – tai partinių „dvaro istorikų“ bei reakcinių autorių tebeįsirašymas ir tebeįsirašinėjimas Ribbentropo-Molotovo paktais. Petkevičius yra pirmas komunistų partijos narys, po 1940-tųjų metų birželio oficialioje spaudoje (*Literatūroje ir mene*, 1988, VII.2) pasakęs teisybę apie šį pakta. Jo žodžiais, pasirašydami tą sandėrį, Tarybų Sąjungos piktadarių „pasidalino į dvi nepriklausančias valstybes kaip savo“ ir „kas baisiausia, paruošė ir „teoriškai“ pagrindė pagreitintą Pabaltijo tautų „sovietizaciją“, kuri mūsų tautai atnešė baisias kančias ir nelaimes.“ Stalino „didybė“, rašo Petkevičius, buvo pagrįsta Tarybų Sąjungos tautų „kraujų ir asaromis“, kol mes viso pasaulio akyse pavirtome „blogio imperija“.

Užtenka palyginti šiuos žodžius su naujojo Rašytojų sąjungos pirmininko Vytauto Martinkaus atsargiomis abstraktybėmis, kad suprastum, kokį svarbų ir teigiamą vaidmenį Petkevičius vaidina šiomis lemtinomis dienomis. Jis rašo savo krauju – čiažydamas stalinizmą, jis plaka save patį už savo ankstyvasias stalinines knygas ir veiksmus; rašydamas apie vadinamuosius „liaudies gynėjus“, jis aprašo savo paties tragediją. Viena patraukliausių Petkevičiaus savybių yra jo moralinė aistra, kurią įžiebė karštas pasipiktinimas, gilus nusivylimas, kaltės jausmas, ir kurią palaiko nepaprastas geismas tebetikėti, ryštas neprarasti tikėjimo. Todėl, atmetęs stalinizmą, jis tebeįsirašė save leninistu.

Petkevičiaus vidinė kova ir prieštaravimai atsispindi ir jo straipsniuose bei kalbose. Tiesiai pasmerkęs piktadarių įvykdytą Lietuvos užgrobimą, jis tebe-

kartoja, jog imperija-grobikė tai – „mes“, „mūsų šalis“. Jis pasipiktinęs pa. koja, kaip Stalinas sunaikino Lenino apmokytus, paruoštus ir revoliuciją vykdytų šius kadrus, tarsi jis būtų pamiršęs, kad tie kadrų dar Lenino laikais su įniršiu naikino bolševikams nepritariančius socialistus ir nesocialistus; o tie kadrų, kurių Stalinas nesunaikino, pareigingai padėjo jam vykdyti jo nusikaltimus. Pagyręs lietuvių jaunimą, kuris, nepaisant „nežmoniškos deportacijos“ ir teroro, „nenuėjo keršto keliu paskui fašistus“, Petkevičius tepasako dalį teisybės. Kodėl gi nepasakyti visos, kad lietuvių jaunimas nenuėjo ir paskui bolševikus – kad lietuvių tauta atmetė abi totalitarines santvarkas: nacizmą ir bolševizmą?

„Gana melstis stabams“, pareiškia Petkevičius. Tačiau neigalingai išanalizavęs ir atmetęs stalinizmą, jis kartoja leninines formules, jų neanalizuodamas. Jei persitvarkymas, kaip jis rašo, tėra „senos, lenininės revoliucijos tauta“, tada Lietuvos telaukia asimiliacija, prievartinis ateizmas, įteisintas smurtas ir vienos privalomos ideologijos tirnija. Aiškint stalinizmą kaip radikalią nukrypimą nuo leninizmo, nepanagrinėjus abiejų „izmų“ giminytės, ką Maskvos spaudoje jau daro rusų autoriai, yra ne tik paviršutiniška, bet ir neatsakinga.

Petkevičiumi reikėtų pagalvoti, kad lietuviams iki kaulo įgriso ir lenininė mitologija. Jo aprašomas „nacionalinis susitaikymas“ jau įvyko, bet ar lietuvių tauta jau susitaikė su savo nelaisve? Anot Petkevičiaus, „dar keleri metai apgauls, dar keleri metai nevykdomų pažadų, dar keleri metai tylių bandymų susigrąžinti partijai primetą „neklusnųjų“ diktatą bei prievartą, ir mes nebeturėsime ginti, mums gintis reikės patiems“. Tai pranašiški žodžiai. Lietuvių tautos viltys ir giliausi poreikiai, pati laiko raida ima pralenkti net ir tokį drąsų, patriotišką ir paradoksišką leninistą, kaip Vytautas Petkevičius.

Didysis kunigaikštis Traidenis grįžta atgal su auka užrūs-

Poetinis Lietuvos krikščionybės minėjimo atgarsis

VYTAUTAS BAGDANAVIČIUS

Leonardas Andriekus, BALSAS IŠ ANAPUS. Eilėraščių rinkinys. Brooklyn, New York: Šv. Kazimiero lietuvių pranciškonų provincija, 1988. 127 psl. Kaina – 8 dol. Gaunamas „Drauge“.

Imdamas į rankas Leonardo Andriekaus eilėraščių rinkinį, išleistą Lietuvos krikšto 600 metų sukakties proga, tikėjau rasti žavios krikščioniškos mistikos, nušviestos šv. Augustino galvosenos ar šv. Pranciškaus meilės. Čia radau visai ką kita. Čia atsiveria kovos ir konfliktai tarp krikštytojų ir krikštijamųjų. Tiesa, palaimingos mistikos čia taip pat esama. Mindaugui po vainikavimo autorius leidžia pasakyti: „Kaip sutalpinti visą džiaugsmą / Tiek prikentėjusio širdy?“ (p. 15). Tačiau daugeliu kitų atvejų eilėraščiai pasižymi konfliktais tarp meilės ir keršto (p. 17). Šiuo konfliktu dalijasi čia ir krikštijamieji, ir krikšto priešai. Mindaugas savo žodyje Treniotai, tam aistros žmogui (p. 30), prisipažįsta, kad „Man kartais rodo si, / Kad būtum gimęs tu iš mano krauju“ (p. 20). Tačiau tragedijos įtampa čia nėra nutylėta. Mindaugas savo priešams sako: „Pakėlė ranką prieš mane... / Nužudėt jį [ir] save!“ (p. 21). Ir Mindaugo žmona nėra išskirta iš konflikto, nes ir jai gimdyti karalius reiškia juos linguoti mirčiai (p. 24).

Kai sustinkame su šia konflikto poezija rinkinyje, skirtingai krikšto palaimai paminėti, kyla klausimas, ar tai yra gerai. Tačiau jeigu giliau pažvelgime į krikščionybės pradžią tiek atskiruose asmenyse, tiek tautos ir kultūroje, galime nesunkiai pastebėti, kad krikštas yra tragiška apraška. Kur daugiau galima rasti tragikos, kaip apaštalo Pauliaus krikšte, kai jis iš krikščionybės aktyvaus prieso pasidaro jos uoliausiu gynėju. Net ir didžiojo apaštalo Petro konversija nėra be vidinių konfliktų. Taigi nėra pagrindo daryti priekaištą Andriekui, kai jis iš Lietuvos krikštą žiūri labiau konflikto požiūriu.

Deja, lietuvių tauta išsyk nei apaštalo Paulium, nei Petru nepasidaro. Vietoj to, Nadrūvos Krivis nori „ilgiau miegoti aušras“ (p. 32). Tas miegas Mindaugo sūnui Vaišvilui, nors jau krikščioniui, išvirsta net mirtimi: „Mirtie, kodėl esi tu mano giminės / Sesuo ir motina?“ (p. 34).

Didysis kunigaikštis Traidenis grįžta atgal su auka užrūs-

tintiems dievams, prašydamas, kad jie atlyžtų (p. 41). Gediminas tariasi radęs stebuklingą naujų kelių raktą (p. 45). Jis skelbia Lietuvą esant atvira „taikingiems Dievo žingsniams“ (p. 47). Tačiau jo paties apsisprendimas pasilieka už tamsą: „Geriau sėdėt / Vėliu suolelyje tamsoj / Su rikiais, kriviais ir vaidilomis, / Negu švitēt žvaigždėtuose namuos...“ (p. 52). Krikščionybę jis supranta kaip tylą: „Pas mus kas rytą suskamba girios, / Pas juos net ir šventovės tyli“; „... Pas mus budynėse dar skamba raudos, / Pas juos tyla prie karsto“ (p. 53). Tragišką Gedimino situaciją poetas aptaria skaudžia ironija: „Paklausykite, kaip ten kvatojas / Išsižiojusi melo bedugnė / Iš karaliaus šventų palaikų“ (p. 57). Ir i Aldoną Gediminaitę, Lenkijos karalienę, poetas nežiūri kaip į krikščionybės apraišką, bet tik kaip į vergijos (p. 59).

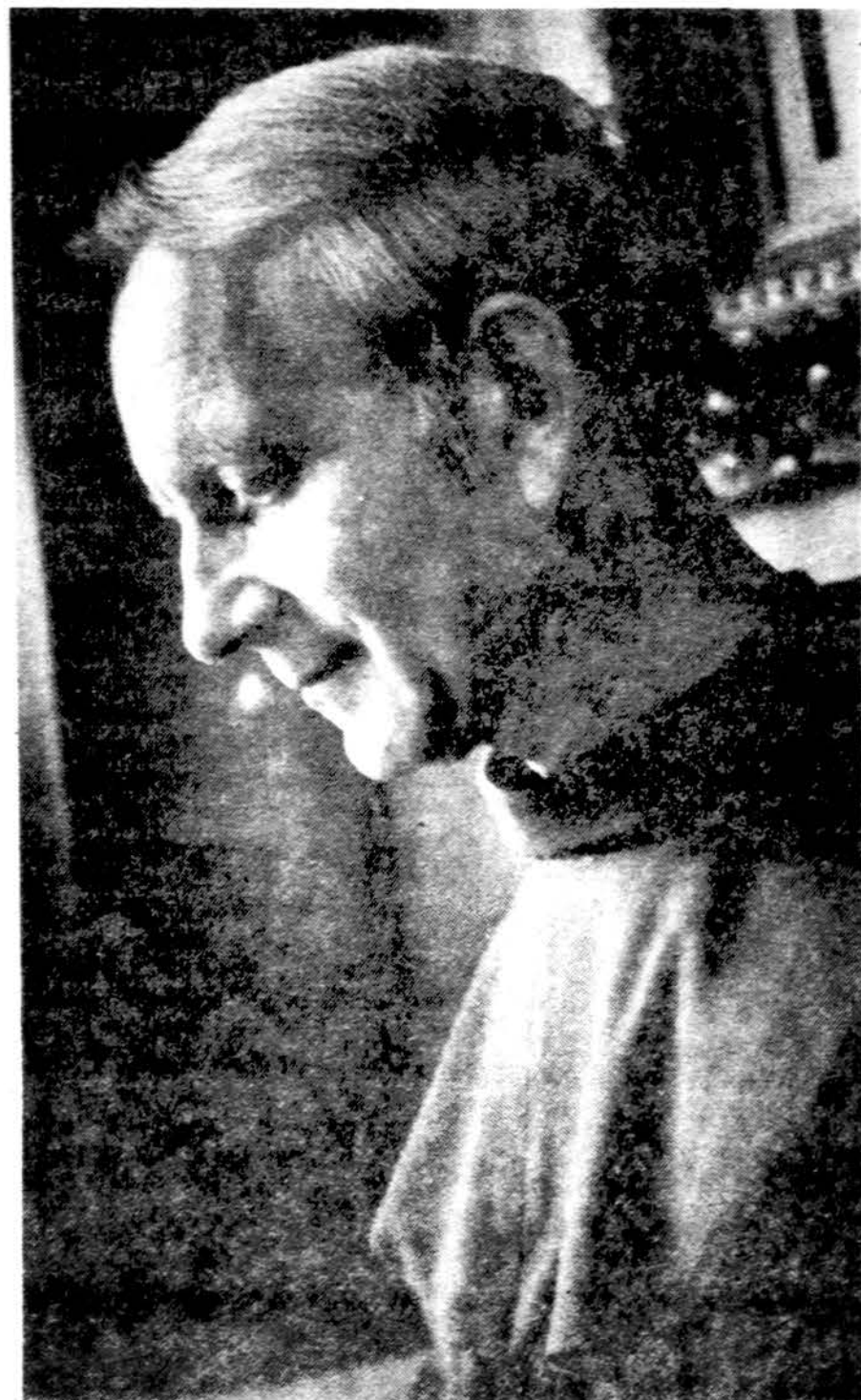
Kai skaitome poetinį kūrinį, gali kilti klausimas, kuo skiriasi poetinis žodis nuo kitokio žodžio, pvz., nuo mokslinio. Pagrindinis skirtumas, rodos, bus tas, kad žodžio gimimas poeto asmenyje yra gyviau išgyvenamas. Poetas turi daugiau ar mažiau gyvą sąmonę, kad jis kuria žodį. Yra daug žmonių, kurie stipriai išgyvena savo žodį. Yra daugiau žmonių, kurie gerai išgyvena išgirstą žodį. Yra žmonių, kurie sugeba analizuoti išgirstą žodį. Bet tik poetas turi labiau betarpiškai išgyventą ryšį su savo pasakytu žodžiu. Jis net žino, kad jis ieško žodžio savo patirčiai išreikšti.

Yra dar kita poetinio žodžio savybė, kuria jis skiriasi nuo kitokio žodžio. Nei istorikas, nei mokslininkas nepasilieka prie savo sukurto žodžio, bet tuojau pereina į jį išreikštą tikrovę. Tuo tarpu poetas pasilieka prie savo sukurto žodžio. Poeto žodis, jei taip galima išsireikšti, pasilieka vertybės savyje tokia forma, kokia jis yra pasakytas.

Kiekvieno žodžio vertė priklauso nuo to, kiek jis išreikšia tą tikrovę, kurią žmogus pažino ir žodžiu išreiškė. Teisingumas, kurio mes galime reikalauti iš poetinio žodžio, yra, kad tas žodis turi būti poeto tikrai išgyventas. Poeto Andriekaus tiesa yra tokio pobūdžio, kad ji jo yra kaip tokia pažinta ir žodžiu išreikšta.

Didysis kunigaikštis Kęstutis šio poeto kūryboje yra savaimingai išgyventas ir atvaizduotas. Jei daugiausia lietuviškoje galvosenoje Kęstutis yra suvokiamas kaip nenugalimas didvyris, tai šiame rinkinyje šis didvyris yra pristatytas greičiau kaip belaisvis. Jis buvo kalinamas pas kryžiuočius ir mirė kalėjime pas savus. Dėl to jis savo būkle aptaria nakties įvaizdžius: „Ačiū tau, / Motinėle naktie!“ (p. 72). I savo sūnaus Būtauto krikščionybę Kęstutis žiūri kaip į pralaimėjimą (p. 73). Palygindamas save su Algirdu ir jo karalyste, Kęstutis save vadina saulėlydžio karalium (p. 76).

Iš esmės apaštališkas šioje poezijoje pasirodo vis dar save pagoniškai susidegęs Didysis kunigaikštis Algirdas. Jis savo žodyje kryžiuočiams sako: „Krikšto reikia ir totoriui, / Ir kalmukui, ir kirgizui – / Sausos

Leonardas Andriekus

Nuotrauka Vytauto Mazelio

stepės, / Be malonės, žiopčioja, lyg alpdamos be marių žuvis“ (p. 79). Ir i savo ištekęsias dukteris krikščioniškų karalių sostuose Algirdas žiūri palankiai: „Šypsojosi mano sūnūs – dukterys / Karalių sostuose...“ (p. 80). Taip pat savo krikščionę žmoną Algirdas gerai vertina ir prašo jos malda už save: „Maldauk tu Kristui ir jo motiną, / Kad rūstiai nežiūrėtų į mane“ (p. 82).

Vytautui Didžiajam aptarti šioje poezijoje galbūt geriausiai atstovauja žodis vingiai. Pirmasis eilėraštis apie Vytautą yra pavadinamas „Kelių į dangų vingiuose“ (p. 87). Vytautas iš tikrųjų vingiuoja tarp žemaitiškos pagonybės ir krikščionybės iš vienos pusės ir tarp rytietiškos bei vakarietiškos krikščionybės iš kitos pusės. Vytautas apie save čia sako: „Perkūnui rožiau / Senelių nuopelnus, / Ant kryžiaus Jėzui – savo galvą, – / Jau dviem krikštams palinkusią“ (p. 87).

Iš tikrųjų šioje poezijoje Vytautas yra pavaizduotas labai dramatiškoje būklėje. I savo krikščioniškas pastangas čia jis kartais žiūri, kaip į žemaitijos išdavimą. Jis sako: „Aš išdaviau tave / Iš meilės, motina“. Ir jos pačios jis prašo atleidimo už savo gėdingą nuodėmę (p. 90). Tačiau jos atleidimo jis tikisi dėl to, kad šventaisiais vandenimis yra atvėręs jai dangų. Iš kitos pusės, jis yra įsisąmoninęs, kad „Nauja šviesa / Dar per stipri akims...“ ir „Nauja tiesa / Dar per sunki jausmams“ (p. 97).

Skaitytojas gali bėgstaudamas eiti į puslapius, kuriuose poetas aptaria Jogailos vaidmenį Lietuvos krikščionybėje, nes anksčiau, ryšium su Kęstučiu, jis yra ji kietai išbėręs (p. 74). Tačiau

Taip Jogaila suprantant, nesunku buvo autoriui ir „Tėve mūsų“ maldos vertimą i lietuvių kalbą priskirti Jogailai (p. 105). Tačiau lemtingą kultūros istorikui klausimą, būtent kodėl Jogaila pasirinko Vakarų, o ne Rytų krikščionybę, poetas nesiima aptarti. Jis tik leidžia jam pasisakyti: „Esu užgimęs tarp ikonų, / Tarp aukurų augintas. / Šventa ugnis jaunystę mano sildė, / Brandino krikšto viltis...“ (p. 104). Bet nežinau, kodėl ji man širdies neuždegė“ (p. 104).

Vertinant šį poezijos rinkinį, pirmiausia reikia pasakyti, kad poetui netenka daryti priekaištų, kad jis i krikščionybės pradžią lietuvių tautoje nežiūri principiškai, ar pasigaudamas simboliu. Šiai realybei aptarti jis nesinaudoja bendrybėmis. Jam krikščionybės pradžia yra sudėtingas ir sunkus procesas.

Taip krikščionybę ir reikia vertinti, nes kieno nors krikščionybė nėra vien tik jo ar jų pasiekta veikla, bet ir tas būdas, koku krikščionybė buvo išpažinta.

Toks požiūris i Lietuvos krikščionybės pradžią jos sukakties minėjimo proga yra ne vien Andriekaus, bet ir daugumos lietuviškos visuomenės. Ji ne tiek gilinosi i šio fakto palaimą, kiek i tas problemas, kurios siejosi su tuo istoriniu faktu. Galima sakyti, kad krikščionybės sukaktis lietuvišką visuomenę gražino i jos pradžios nuotakas. Ir ji, kaip ir Andriekus, dar tebekovoja su kryžiuočiais, Treniota ir iš dalies su Jogaila. Galbūt teisingai sako šio simtmečio pradžios prancūzų rašytojas Marcel Proust, kad „yra daug panašumo tarp instinktyvaus visuomenės gyvenimo ir didelio rašytojo talento“ (*Le Temps retrouvé*, 1927). Poeta Andriekus reikia vertinti dėl to, kad jis realistiškai ir gyvenimiškai yra pažiūrėjęs i savo uždavinį ir nenorėjo kurti romantinės krikščionybės. O toks pavojus jam galėjo būti realus, nes keleto pastarųjų simtmečių poetinis priėjimas prie krikščionybės kaip tik pasižymėjo romantišku pobūdžiu.

Skulptoriaus Vytauto Kašubos sukurtas Lietuvos krikšto 600 metų jubilėjaus medalis.

Šiame numeryje:

Vytauto Petkevičiaus paradoksas • Leonardo Andriekaus „Balsai iš anapus“ • Santaros-Šviesos trisdešimt penktasis suvažiavimas • Jono Aisčio poezijos susigrąžinimas Lietuvoje • Sutinkami Jono Aisčio raštai Chicagoje • Jono Aisčio eilėraščiai • Chicago teatrose

Žodžiais per iliuzijų vingius į cinizmo problemos išrišimą

LIŪTAS MOCKŪNAS

Praėjo dar vienas Santaros—Šviesos suvažiavimas, skaičiuojant nuo pradžios — trisdešimt penktasis. Turbūt dalyvių skaičiumi šis suvažiavimas buvo vienas iš gausiausių. Jau porą savaitių prieš suvažiavimo pradžią Tabor Farmoje buvo užpildytos visos vietos. Vėliau užsiregistravę žmonės turėjo apsisėti apylinkėse esančiuose moteliuose. Šis suvažiavimas sutraukė gražų būrį išėjusių visuomenės įžymybių, jų tarpe abu kandidatus į JAV LB pirmininkus, Ingridą Bublį ir dr. Antaną Razmą, garbės konsulą Vaclovą Kleizą, buvusią PLB Kultūros komisijos pirmininkę Mildą Lenkauskienę ir Lietuvos diplomata, einantį atstovo pareigas Vatikane Stasi Lozoraitį. Kaip niekad, šį kartą dalyvavo daug žmonių iš Lietuvos, besiseiujančių JAV. *Gimtojo krašto* redaktorius ir Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio iniciatyvinės grupės narys Algimantas Čekuolis ir dailininkai Vincas Kisarauskas, Vija Tarabildienė ir Vytautas Valius — tai keli jų. Atrodo, kad Lietuvoje apie Santaros—Šviesos suvažiavimus yra plačiai pasklidęs garsas ir vis didėjantis skaičius besiseiujančių inteligentų nori juose dalyvauti.

Ne paslaptis, kad viena iš priežasčių, sutraukusių į suvažiavimą didelį būrį dalyvių, buvo trys svečiai iš Lietuvos, pakviesti dalyvauti suvažiavimo programoje. Kai prieš metus su viršum suvažiavimo rengimo komisija nutarė kviešti į Tabor Farmą aktorius Regimantą Adomaitį, poetą Sigitą Geda ir geografa prof. Česlovą Kudabą — niekas tada nesvajėjo, kad visi trys taps Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio iniciatyvinės grupės nariais. Tada net paties Sąjūdžio nebuvo. Atrodo, kad Dievas padeda tiems, kurie drįsta.

Negalima nusišviesti fakto, kad svečių atvykimas kurį laiką kabėjo ant plauko. Galėjo jie ir neatvykti. Mat amerikiečių ambasados Maskvoje biurokratui užklausus, ko jie į Ameriką važiuoja, ir trijų atsakius, kad į Santaros suvažiavimą — biurokratas pašiepė. „Kas ta Santara ir ką jūs tame suvažiavime

veiksite?“, paklausė jis įtariai. Vienu metu atrodo, kad pasikartos prieš kelerius metus įvykusi AABS (Association for the Advancement of Baltic Studies) suvažiavimo istorija, kai keliems liuanistams iš Lietuvos nebuvo išduotos įvažiavimo vizos. Telefono skambučiai šį kartą skambėjo: Chicago — Washingtonas (Soviet Desk) — Maskva — Vilnius. Pagaliau pasiuntinybės biurokratai buvo įtikinti, kad svečiai nesikėsina pirtvarkyti Amerikos valdžią ir po ilgo tarysios, paskutinę minutę, vizos buvo išduotos. Išklusius svečių negandų JAV konsulate, norisi sušukti: „Visų šalių biurokratai, vienykitės!“ Palaimintas JAV valdininkų budrumas, kad mus taip stropiai saugo nuo svetimos ideologijos kėslių. Tačiau lieka klausimas, kodėl Amerikos valdžios sferose egzistuoja nusistatymas prieš intelektualus iš Lietuvos.

Baigiant šias įvadinės mintis, pažymėtina, kad kviešti svečiai iš Lietuvos Santaros—Šviesos suvažiavime dalyvauja jau ketvirtą kartą. Paprastai jie čia gauna progą pabendrauti su lietuviškais reikalais besidominčiais išeivijai, draugiškoje aplinkoje pasikeisti nuomonėmis rūpimais klausimais. Todel buvo labai keista, kai šių metų Kultūros kongrese Pranas Zundė simpoziume apie ryšius su kraštu porino, kad mums reikia „Begegnungshauses“ — suvažiavimų, kur intelektualai iš Lietuvos, kur intelektuali iš Lietuvos, išeivijos galėtų susitikti, pabendrauti, pasikeisti nuomonėmis ir t.t. Išsiblaškęs profesorius nežinojo, kad tokie dalykai jau seniai vyksta Santaros—Šviesos suvažiavimuose. Žinoma, jeigu neseki išeivijos kultūrinės spaudos, neįmanoma tai žinoti.

Ketvirtadienis, rugsėjo 8 d.

Paskaitos prasidėjo ketvirtadienio popietę naujai remontuotoje Tabor Farmos daržinėje. Suvažiavimą trumpu žodžiu atidarė Vytautas Kavolis, išveddamas paraleles tarp varpininkų ir Santaros—Šviesos. Pirmajam kalbėtojų, Kostui Ostrauskui, dėl žmonos ligos neatvykus, jo paskaitą „Žodžiai, žodžiai, žodžiai“ perskaitė Rita Kavolienė. Paskaita lietė žodžius ir kūrybą bei žodžius ir prasmę. Pagal Ostraus-

ką, nėra didelių ir mažų žodžių — visi jie lygios vertės. Nereikia iš žodžių padaryti fetišo, tačiau taip pat reikia su jais būti atsargiems.

Antrasis paskaitininkas, filosofijos profesorius Algis Mickūnas, kalbėjo apie „Galios filosofiją ir cinizmo problemą“. Imdamas pavyzdžius iš įvairių civilizacijų, Mickūnas bandė aptarti jėgos ontologiją. Senovės Indijoje vyravo mitologinė jėgos samprata. Graikai išskėlė jėgos reikšmės klausimą. Vykstant Peloponezo karams, Melos ir Atėnų konfliktas įrodė, kad ir silpnumas gali būti pavojingas. Silpnumas priklauso jėgos logikai. Buvo išvestos paralelės ir su mūsų laikais. Mūsų laikais valios įstatymai priešpastatomi gamtai. Valia bandoma užvaldyti medžiagą. Paradoksaliai, jėga auga, tik esant kitai jėgai arba priešinimui. Tačiau jėga nepajėgia nustelbti gamtos „žemiau juosmens“. Žemei kūno reikalavimai, sudarę cinizmo esmę, yra tarsi barjeras, kurio jėga nepajėgia peržengti.

Abi paskaitos išaukė gyvas diskusijas, tačiau, kaip ir paskaitų temos, diskusijos liko gana abstrakčioje plotmėje. Tuo ir baigėsi pirmoji suvažiavimo popietė.

Vakare Judita Sedaitytė, su skaidrių pagalba, kalbėjo apie „Fantastinį realizmą lietuvių dailėje“. Fantastinis realizmas tai Lietuvos fenomenas, turintis panašumų su kai kurių dailininkų kūryba šiuolaikinėje Pietų Amerikoje ir Rusijoje. Lietuvoje jis atsirado prieš maždaug dešimt metų su dailininkų karta, baigusia meno mokyklą 1976 metais. Šiai kartai priklausę dailininkai — Natalevičius, Skudutis, Šlyžius, Vilkauskas, Mikolaitis. Jiems būdingas mistinis požiūris ir filosofinis apmąstymas, atmetant eksperimentavimą (Natalevičius); vitališkumas, spalvingumas ir groteskas (Skudutis); absurdo sintezė (Šlyžius). Diskusijose po pranešimo idomiai kalbėjo svečias dailininkas iš Lietuvos Vytautas Valius. Pagal Valių, fantastinių realistų menas ne dirbtini dalykai. Jaunoji dailininkų karta buvo subrandinta savo laikotarpiu — patyrusi daug melo. Užtai jų mene viskas turi būti išreikšta per paslaptį. Apskritai, jaunieji dailininkai jaučia mažiau baimės.

Šio vakaro programa buvo užbaigta Liūto Mockūno pašnekesiu su Lietuvos Akademinio dramos teatro ir filmų aktorium Regimantu Adomaičiu. Be klausimų, liečiančių Adomaičio asmeninį patirtį teatre ir kine, dar buvo kalbama apie lietuviško repertuaro problemas, šiuo metu vykstantį teatro eksperimentą, Akademinio dramos teatro negandas, kritikų požiūrį į teatrą, ryškių meninių individualybių vietą teatre ir apie Lietuvos kino peripetijas.

Pentadienis, rugsėjo 9 d.

Santaričiai domisi ne vien tik Lietuva, bet ir jos kaimynų patirtimi, todėl į savo suvažiavimus su paskaitomis dažnai kviečia kitataučius. Šį kartą jų svečias buvo ukrainietis istorikas iš Michigan universiteto, Roman Szporluk. Jo paskaitos tema — „Ukraina persitvarkymo laikotarpyje“. Pagal Szporluk, svarbiausias šių dienų faktas — kylantis rusų nacionalizmas. Imperinė tauta nebeteiki tarybomis. Ukraina yra tautiškai atsilikusi nuo Pabaltijo. Šiuo metu Ukrainoje gyvena didelė rusų mažuma. Brežnevas bandė sunaikinti ukrainiečius kaip etninę grupę. Ščerbičkas išmetė visus ukrainiečių nacionalistus iš Ukrainos valdžios. Kai kuriems ukrainiečiams, gyvenantiems Sovietų Sąjungoje, atrodo, kad jie yra rusų jaunesnieji partneriai. Jie padeda rusifikuoti Estiją bei Latviją.

Momentai siemetiniame Santaros—Šviesos suvažiavime — (viršuje, kairėje) pokalbyje apie persitvarkymą Lietuvoje dalyvauja (iš kairės) Regimantas Adomaitis, Sigitas Geda ir Česlovas Kudaba; (viršuje, dešinėje) paskaitininkas Roman Szporluk ir Romas Misiūnas; (apačioje, kairėje) pokalbį apie jaunąją

Ukraina šiuo metu patiria daug ekologinių ir kultūrinių problemų. Dėka Gorbaciovo atvirumo politikos, pastebimas Ukrainoje tautinis atgimimas, tačiau jis yra žemesniame lygyje, kaip Pabaltijo kraštuose. Roman Szporluk pasisakė už tampus kultūrinius ryšius tarp krašto ir išeivijos.

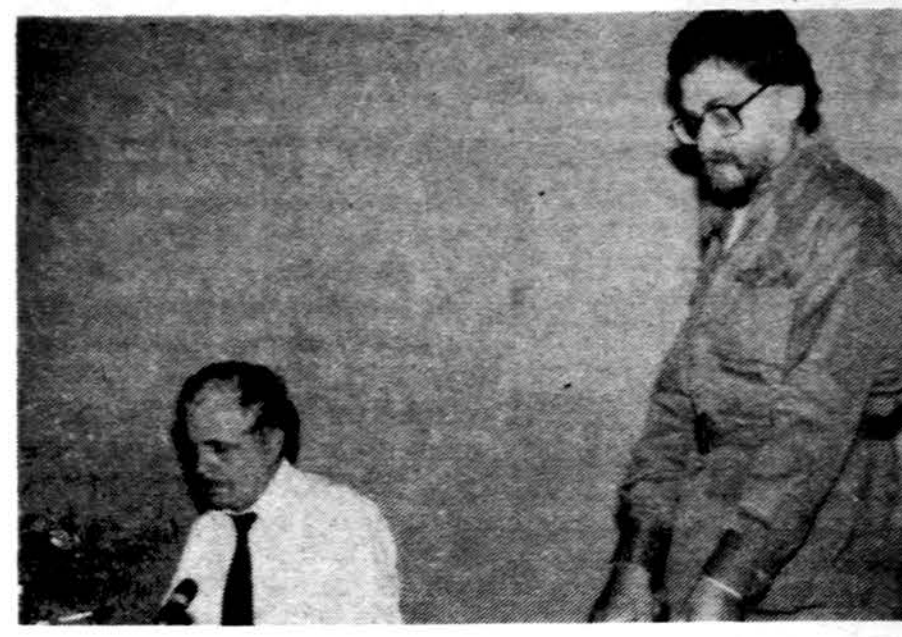
Antrasis penktadienio ryto įvykis buvo jaunesnės kartos pokalbis — „Jaunoji karta Lietuvoje ir išeivijoje“, dalyvaujant R. Glinškiui, L. Mačiūkei, J. Sedaitytei, A. Šileikai, D. Sužiedėliui ir fotografui iš New Yorko, kurio pavardės rašantis, deja, neatšimena. Pokalbį pravėdė K. P. Žygas. Dalis pokalbio dalyvių buvo neseniai atvykę iš Lietuvos nuolatiniam gyvenimui JAV, kiti gimę išeivijoje, bet ne per seniausią ilgą laiką buvę Lietuvoje. Pokalbis sukosi apie domėjimą įvykiais Lietuvoje. Jie posėdžiavo savo tarpe ir svarstė kaip reaguoti į jaunimo pasiūlymą, paskelbtą *Gimtajame krašte*. Reikia tikėtis, kad jų nutarimai bus išspausdinti išeivijos spaudoje.

Po pietų profesorius Bronius Vaškevičius pravėdė kūrybinį pokalbį su poetu Sigitu Geda apie išeivijos ir Lietuvos poezijos ryšius. Pokalbyje Geda atskleidė daug idomių biografinių faktų apie savo kelią į poeziją. Kalbėjo drąsiai ir atvirai. Kitų Lietuvos poetų atžvilgiu buvo gan kategoriškas. Gedos poema „Strazdas“ grįsta pokario prisiminimais. Jaunystėje Marijos Gimbutienės raštai apie baltus darė didelį

sakę: jūs pabėgote. Atvykusių į šį kraštą jaunų žmonių didžiausias nusivylimas buvo, kad jų karta čia tarp savęs nesikalba lietuviškai.

Po šio pokalbio kai kurie iš jo dalyvių buvo nepatenkinti, kad dėl laiko stokos diskusija liko „patiko — nepatiko“, „buvau nuliūdęs — laimingas“ infantiliškame lygyje ir buvo nepaliestas Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio ir kiti dabartinę Lietuvos situaciją liečiantys dalykai. Su šia nuomone reikėtų sutikti, nes dauguma iš pokalbio dalyvių ne kokie nesubrendę paaugliai, o jauni profesionalai: menininkai, architektai, literatūros žurnalistai, redaktoriai ir pan. Apskritai, atvykę į Santaros — Šviesos suvažiavimą jauni žmonės, o jų buvo nemažai, rodė smarkų susidomėjimą įvykiais Lietuvoje. Jie posėdžiavo savo tarpe ir svarstė kaip reaguoti į jaunimo pasiūlymą, paskelbtą *Gimtajame krašte*. Reikia tikėtis, kad jų nutarimai bus išspausdinti išeivijos spaudoje.

Po pietų profesorius Bronius Vaškevičius pravėdė kūrybinį pokalbį su poetu Sigitu Geda apie išeivijos ir Lietuvos poezijos ryšius. Pokalbyje Geda atskleidė daug idomių biografinių faktų apie savo kelią į poeziją. Kalbėjo drąsiai ir atvirai. Kitų Lietuvos poetų atžvilgiu buvo gan kategoriškas. Gedos poema „Strazdas“ grįsta pokario prisiminimais. Jaunystėje Marijos Gimbutienės raštai apie baltus darė didelį

kartą Lietuvoje ir išeivijoje veda (iš kairės) neatpažintas asmuo, R. Glinškis, A. Šileika, J. Sedaitytė, D. Sužiedėlis, L. Mačiūke ir K. P. Žygas; (apačioje, dešinėje) paskaitininkas Česlovas Kudaba ir Kazys Almenas.

Nuotraukos Algio Norvilos

ispūdį Gedos kartos poetams. Vėliau jaunuosius literatus veikė *Metmenys*, Mackus, Škėma, Bradūnas, Nagys ir Nyka-Niliūnas. Gedos nuomone, persitvarkymo laikais reikia sujungti abi lietuvių poezijas į vieną. „Talantas gali tarnauti blogiui, jeigu neturi krypties“, užbaigė savo mintis Sigitas Geda. Po pašnekesio vykusiose diskusijose dr. Antanas Razma, vienas iš kandidatų į JAV LB pirmininkus, pareiškė, jog „persitvarkymas reikalingas ir Pasaulio Lietuvių Bendruomenėi“.

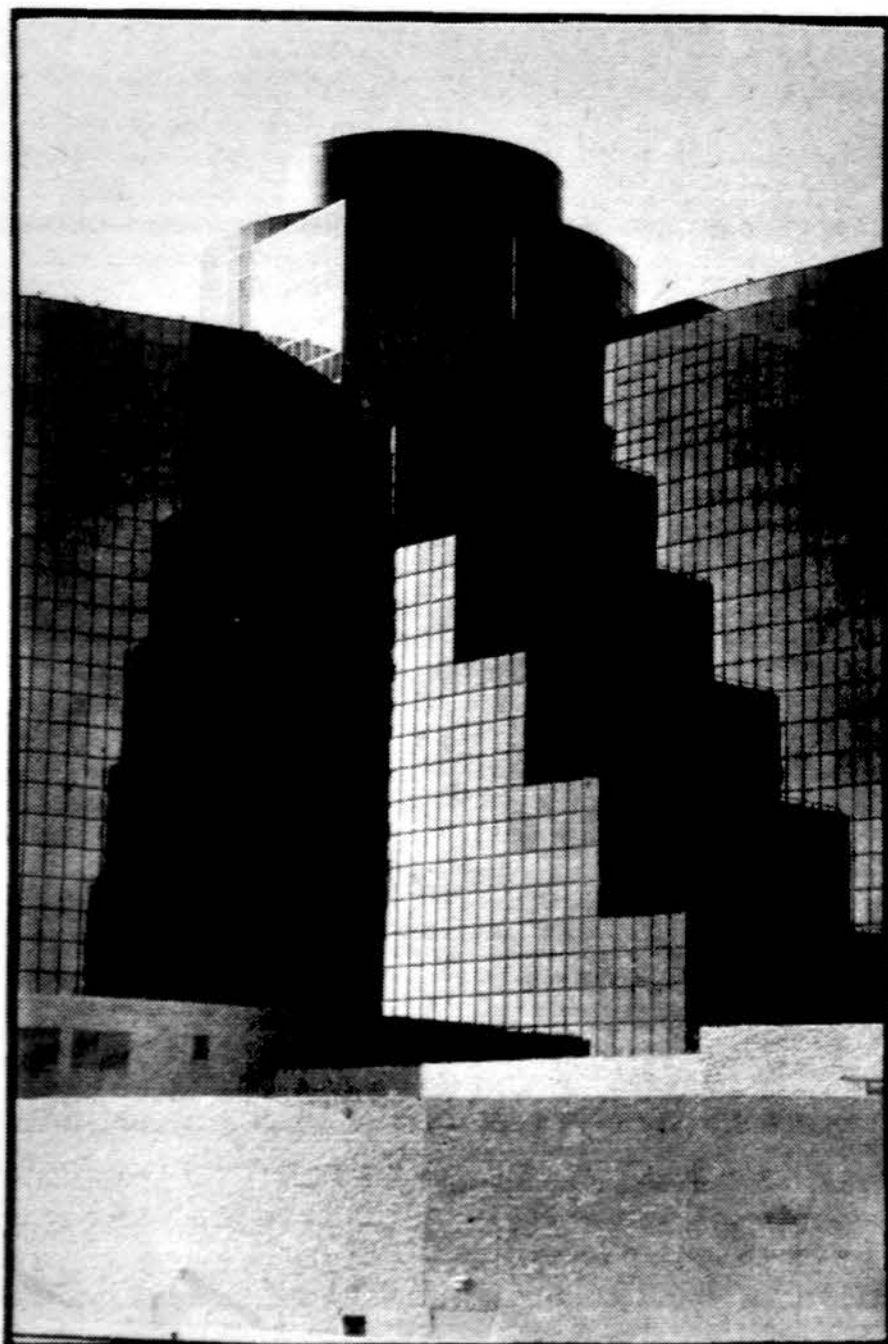
Vytautui Vepščiui pristatius salėje vykstančią Jono Dovydeno foto parodą iš karo Afganistane, sekė Sauliaus Sužiedėlio paskaita „Vokiečių okupacijos Lietuvoje istoriniai klausimai: kas nauja, kas sena“. Sužiedėlio paskaitos pagrindinis teiginys — kad Antrasis pasaulinis karas jau yra istorija. Palyginus su sovietine, apie vokiečių okupaciją parašyta labai mažai. Juozo Brazaičio veikalas *Vieni vieni* geras, bet su trūkumais. Kiekvienas bandymas tyrinėti vokiečių okupacijos istoriją lietuviuose sutinkamas su įtarimu. Sužiedėlis išskyrė keturis priėjimus prie Antrąjo pasaulinio karo istorijos. Tai sovietinis — marksistinis priėjimas, holokostinis — žydiškas, vakarietiškas — plurialistinis ir išeiviskasis priėjimas. Visi šie istorijos tyrinėjimo būdai turi savo privalumų, bet vakarietiškas — plurialistinis vaisingiausias. Pagal jį galima disku-

tuoti bet kurią srovę. Taip daro Misiūnas, Taagepera ir Sabaliūnas. Lietuvių Antrojo pasaulinio karo istoriografija labai neturtinga. Vakaruose tuo tarpu viskas virė, kunkuliavo. Lietuviuose, pavyzdžiui, dar nėra palietus „sąlyginio bendradarbiavimo“ ir „kolaboracijos“ sąvokos, kiek jos liečia vokiečių okupaciją. Šie klausimai lietuviams nekyla. Izoliacija yra pagrindinė lietuvių kultūros problema. „Kiekvienas geras istorikas yra revizionistas“, užbaigė savo idomią paskaitą Saulius Sužiedėlis.

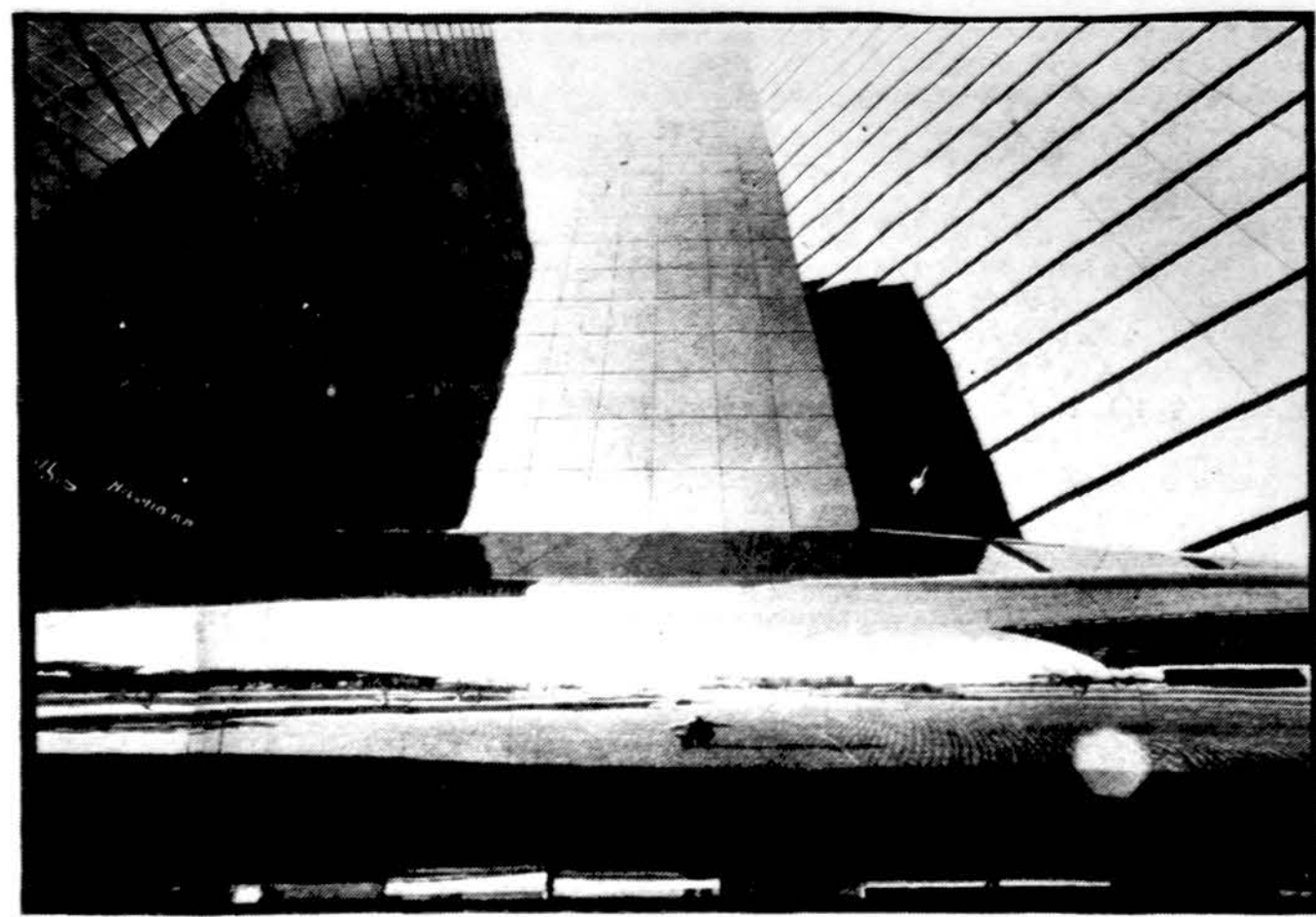
Vakaro programa buvo pradėta Lietuvos Akademinio dramos teatro aktorius Regimantas Adomaitis recitatu. Adomaitis recitavo Krėvės „Vakarinę giesmę“, atliko ištraukas iš Justino Marcinkevičiaus „Mindaugo“ ir „Mažvydo“, O'Neill'o „Ilgos dienos kelionės į naktį“ ir užgniauzė publikos kvapą su Sigitu Gedos vėliausiu eilėraščiu — „Giesmė apie gimtąją pirknią“, apie „žmogų iš Vorkutos“, „broli, išdavusį savo broli“ ir „iškirštą sodą bei ten įseiviusią traktorių“. Tai buvo įspūdinga programa, profesionaliai atlikta.

Vėlai naktį visi rinkosi klausytis pokalbio apie persitvarkymą Lietuvoje. Pokalbio dalyviai: Regimantas Adomaitis, Sigitas Geda ir Česlovas Kudaba. Vėliau iš publikos prie jų prisijungė Algimantas Čekuolis. Pašnekesį pravėdė Zenonas Rekašius. Šis pokalbis mums buvo reta proga tiesiogiai patirti gyvenimo kunkuliavimą, šiuo metu vykstantį Lietuvoje, su visom jo kontrdikcijom ir suintensyvėjimais. Tabor Farmos daržinė pasidarė lyg miniatiūrinė Lietuvos dalis, perkelta tūkstančių mylių į tolimąjį Mičiganą. Perduodant pokalbio mintis, galbūt tiksliausia pacituoti balsus iš pokalbininkų choro, taip kaip jie atsispindėjo užsirašiusiojo bloknote:

„Persitvarkymo Sąjūdis tai pati tauta ir Sąjūdžiui tauta priklauso. Tai tautos sąmonė ir sąžinė — tikėjusi, laukusi“. „Kaupėsi energija dešimtmečiais, kuri staugia pratrūko“. „Aš noriu, kad mano vaikai gyventų šiek tiek kitaip, kad jie būtų lietuviai ir kvėpuotų grynu oru“. „Lietuvos Laisvės Lyga — nedaug žmonių: suvargusių, kentėjusių kalėjime. Sąjūdis — jėga“. „Terleckas patyrė daug gyvenimo neteisybės“. „Sąjūdis — jėga, atstovaujanti tautai. Tramdyti Sąjūdį yra tramdyti tautą“. „Lyga yra tik (Nukelta į 4 psl.)

Algimanto Kezio nuotrauka — Hyatt Regency viešbutis, Dearborn, Michigan, 1978. Iš Lietuvių fotografų 17-osios metinės parodos, kuri buvo atidaryta vakar Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje, ir vyks iki spalio 30 d. Parodos tema — „Miestas“.

Algimanto Kezio nuotrauka iš Lietuvių fotografų parodos — Amarillo miesto (Texas) bankas, 1987.

Žodžiais per iliuzijų vingius...

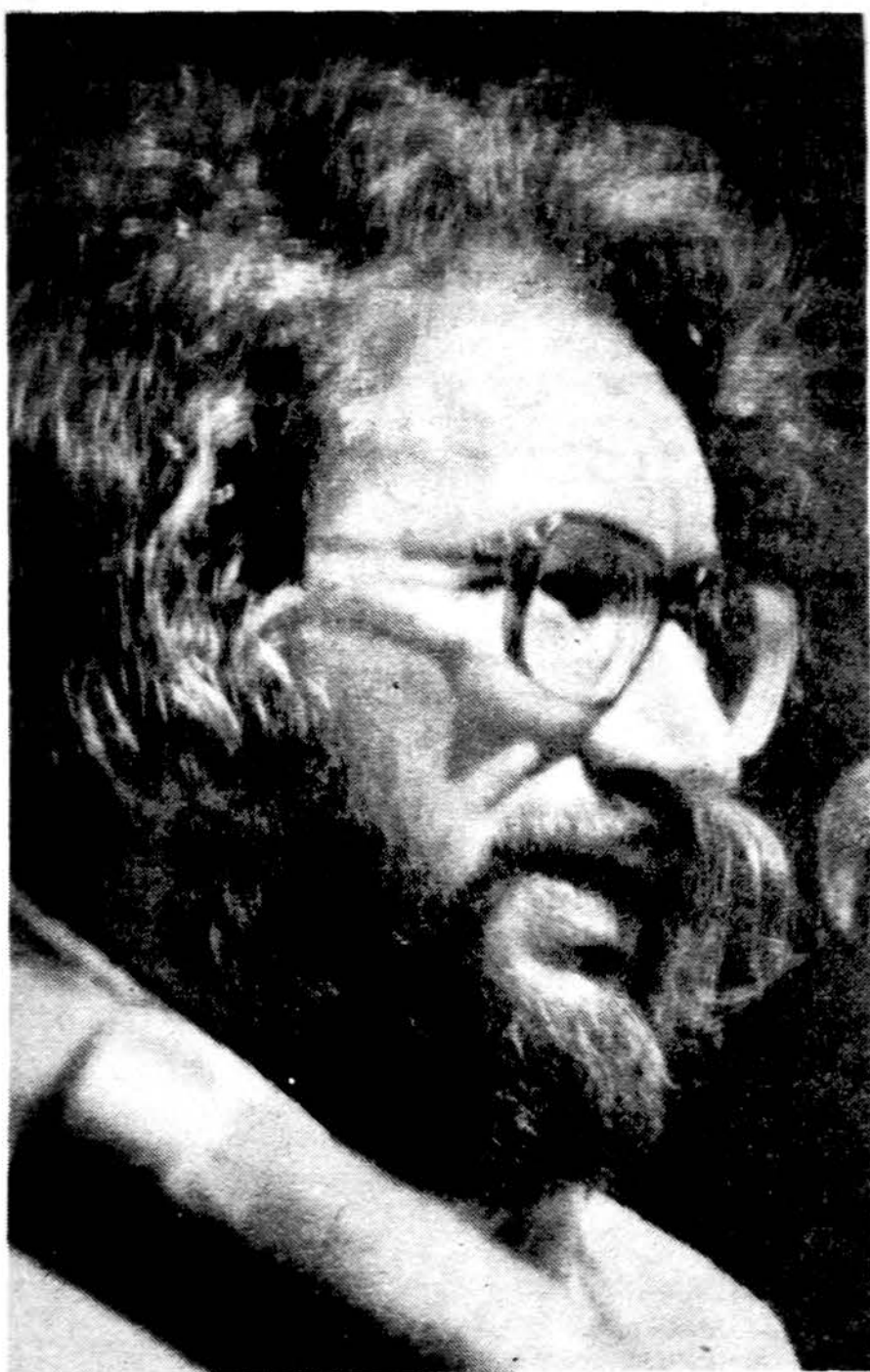
(Atkelta iš 2 psl.)

politinė programa. Sąjūdis turi ir kitus tikslus, pvz., ekologiją"; „Anksčiau mes gyvenom fikcijų pasaulyje"; „Teritorinė tėvynė ne viskas. Reikia dvasinės tėvynės"; „Reikia atsivelti, kad mes plaukiame didelėje upėje"; „Kuriant valstybę, skepticizmas blogas daiktas"; „Biurokratai rajonuose plauna mums smegenis"; „Valdo Adamkaus — didžiausias įnašas (išėjimas — L.M.) sprendžiant Lietuvos problemas"; „Didžiausias pavojus, kad ateis Lietuvoje į valdžią žmonės, kuriems niekas nerūpės"; „Kol žmogus gyvas — turi teisę į atgailą"; „Konkrečiai Laisvės Lyga iki šiol nieko nepadarė"; „Sąjūdžio geriausias ginklas — viešumas".

Šeštadienis, rugsėjo 10 d.

Šeštadienio ryto programa prasidėjo su Česlovo Kudabos paskaita „Kultūros fondo dabartis ir ateitis". Kultūros fondas tai galimybė demokratiškai veikti. Ne tik pinigais fondai svarbūs, bet ir darbinė veikla. Žmogus tiek yra fondo narys, kiek jį remia. Nėra nario mokesčio, liudijimų ir pan. Fondas užsiima labdaros koncertais ir aukcionais. Remia įvairias draugijas ir klubus, pvz., Čiurlionio, Maironio ir Vydūno draugijas, Lituanikos (ugdyti vaikų istorinę atmintį) ir Mentės (profesinės kultūros) klubus. Rūpinasi kapų išsaugojimu bei karaimų ir žydų kultūrų išsaugojimu. Rūpinasi bažnytinės, lietuvių kurtos muzikos susigrąžinimu. Kalbėtojo nuomone, valdžios santykiai su Bažnyčia turės keistis nuo dabartinių konjunktūrinių. Pagal Kudabą, fondai svarbiausia ne tiesos sakymas, bet tiesos darymas. Fondas turi ribotumą. Jis sukurtas iš viršaus. Netrukus bus fondo konferencija ir jis bus perkurtas, reikiama, perinktas demokratiniais pagrindais. Kudaba yra prieš pirminko statusą. Jo nuomone, turi vadovauti triumviratas. Jeigu išėjimo aukos pinigų paremti fondo užmojus, dolerinė sąskaita gali būti laikoma ir Amerikoje. Česlovas Kudaba kalbėjo nuosirdžiai ir įtikinamai. Po paskaitos vykusiose diskusijose dr. Antanas Razma, vienas iš Lietuvių Fondo kūrėjų, pareiškė, jog mūsų fondas turės persiorientuoti ir palaikyti kontaktą su Lietuvos Kultūros fondu. Genius Procuta padarė Kudabai pasiūlymą, kad būtų sudarytos sąlygos išėjimo jaunimui keliams mėnesiams nuvykti į Lietuvą ir padirbti kartu su Lietuvos jaunimu Kernavės ir Žemutinės pilies kasinėjimuose. Pasiūlymas buvo dėmesingai priimtas.

Antroji ryto paskaita buvo Ilo nos Gražytės-Maziliauskienės „Iliuzijų vingiai — A. Landsbergio kūryba". Apie Algirdą Landsbergį mažai kas rašo. Mažai kas žino, kas jis per rašytojas. Vieni galvoja, kad Landsbergio dramos nelabai dramatiškos ir jis turįs rašyti romane. Algirdas Landsbergis — ieškantis rašytojas. Jo kūryboje jaučiamas iliuzijos poveikis. Ten galima atpažinti dviejų rūšių iliuzijas. Pirmoji iliuzija būtų, kad galima pakeisti pasaulį. Tas veda į herojinę literatūrą arba tragediją. Antroji iliuzija — jei nori pakeisti pasaulį, turi pritaikyti jį sau. Iš to išeina komedija. Landsbergio komedijos ne visos vienodai juokingos. Gražytei-Maziliauskienei geriausiai patinka jo novelės, o iš jų geriausia — „Rašytojas M. lankosi N. mieste". Iliuzija Landsbergio novelėse yra kūrybinga. Jo kūrybos centras yra vidinio ir išorinio pasaulio kontradikcija. Landsbergis moko mylėti žmones, nes jie neįmanomi ir visados grįžta į savo kvailystes. Pagal Landsbergį, kontradikcija yra žmogaus įdomumo esmė. Kartais Landsbergis neišvengia sentimentalumo, švelnių sakinių,

Sigitas Geda

Nuotrauka Vytauto Maželio

razinių. Apskritai, jis yra krikščioniškas autorius.

Pirmoji popietės paskaita buvo Sigitos Gedos „Rytų filosofija ir lietuvių poezija". Prieš dvidešimt metų Lietuvoje buvo stiprus budistų sąjūdis. Geda jame dalyvavo, bet nepripato. Yra įmanomi įvairūs keliai į tikėjimą. Per Rytų tikėjimus jis pasidarė pirmaprade prasme krikščionis. Čiurlionis ir Krėvė Gedai artimi kūrėjai. Sugrįžimas į krikščionybę Gedai yra sugrįžimas į didelę etiką. Krikščionybė reikalauja pralėsti, papildant ją reinkarnacija. Turi būti kosminis atpikimas — visos gamtos, net akmenų.

Iš europietiško konteksto yra iškritusi mistika, tačiau senutė Europa yra arčiau Rytų, negu mes manome. Lietuvių kultūroje ir kalboje yra visi Zen aspektai. Lietuviška etika sako: „Žmogus įeina ir išeina iš pasaulio, nieko neužkliudydamas". Tai artima Rytais. Pirminė baltų etikos paskirtis buvo sutaurinti medžiagą.

Gedai įdomu Zen estetika. Latvių liaudies dainos yra labai senos (senesnės negu lietuvių). Kai kas mano, jog jos prilygsta klasiškai japonų miniatiūrai. Eitiška prasme Baranauskas ir Maironis irgi yra rytietiški. Kai Geda pradėjo kurti, pirmiausia priešinosi verlibrai ir Kauno mokyklai. Kaip lietuviškais žodžiais įsilioti į rytietiška estetika — šiuo metu jo svarbiausia problema. „Kūryba yra absoliučiai spontaniškas aktas ir poetas privalo turėti absoliučią klausą kalbai", pasakė Sigitas Geda.

Antroji popietės paskaita buvo Audronės Barūnaitės-Willeke „Kaino ir Abelio mitas S.T. Kondroto kūryboje". Barūnaitė-Willeke bandė aptarti visą S.T. Kondroto kūrybą — jo polemiką su racionalizmu ir ieškojimą blogio šaknų. Kondroto kūryba pagrįsta asociacijomis, simboliais ir mitu. Jis bando išplėsti kasdieninį pasaulio vaizdą. Kondroto kūryboje sutinkami reinkarnacijos, žlugimo ir pirmosios nuodėmės mitai. Pažangi dabartis joje priešpastatoma ciklinei patirčiai. Naujųjų laikų racionalizmas privedė žmogų prie totalitarizmo. Kondroto vėliausias romanas *Ir apsiniauks žvelgiantys pro langą* analizuoja totalitarinį samoninumą kaip didžiausią dvidešim-

rengs kitą suvažiavimą. Organizacinis posėdis truko neilgiau 40 minučių.

Vakare visi rinkosi į literatūros vakarą. Šį kartą jame dalyvavo poetės Vitalija Bogutaitė-Keblienė ir Aldona Veščūnaitė, atvykusi iš Australijos, bei svečias iš Lietuvos, poetas Sigitas Geda. Abi poetės pasirodė kaip rimtos išėjimo rašytojos, nusipelnusios didesnio mūsų kritikos dėmesio, o Geda parodė, kodėl jis didelis lietuvių poetas. Poeziją Geda skaito šniokščiančiu balsu, sudarydamas archaizmo išpūdį, lyg prieš auditoriją stovėtų koks barzdotas jotvingis.

Vėlai naktį lauke po medžiais vyko Austės Pečiūraitės sugalvotas ir surežisuotas „happeningas" — „Tautos šnervė", dalyvaujant Eglei Juodvalkei, Mykolui Drungai ir kitiems.

Sekmadienis, rugsėjo 11 d.

„Iki 1972 metų apie Lietuvos gamtos saugą krašte nebuvo kalbama", pradėjo pokalbį apie Lietuvos ekologines problemas Valdas Adamkus. Šiame pokalbyje dalyvavo svečias iš Lietuvos Česlovas Kudaba. Pagal Adamkų, gamtos saugos reikalai Sovietų Sąjungoje yra blogi: Kaspijos jūra miršta, pramonė negali panaudoti Ladogos ežero vandenį, nes jis per daug užterštas, vandens švarinimo įrengimai kol kas dar labai primitivūs. Bepratiškas pramonės plėtimasis Sovietų Sąjungoje veda prie ekologinės katastrofos. Lietuvoje reikalaujama geresnės: Neris ir Nemunas užteršti, Kauno marių hidroelektrinė gali turėti destruktivių pasekmių ją supančiai aplinkai. Melioracija buvo didelė klaida. Gerai, kad Ignalinos atominės elektrinės trečiojo bloko statyba Lietuvos vyriausybė ir tauta atmetė. Natūralios dujos, importuojamos iš Sovietų Sąjungos būtų pats švariausias kuras Lietuvos elektrinėms.

Česlovas Kudaba pradėjo savo pasisakymą Lietuvos ekologijos klausimais, cituodamas Sigitos Gedos suvažiavimo metu pasakytus žodžius: „Jeigu Lietuva pasidarys šiukšlių dėžė, kam tada reikės mano poezijos?" Per ilgą laiką trukusį nesirūpinimą gamtos saugos reikalais Lietuva prarado savo gamtovaizdį. Susidariusioje ekologinėje situacijoje laikas yra pats kraupiausias faktoriaus. Tačiau susirūpinimas ekologija Lietuvoje yra labai senas, siekias net Antano Baranausko „Anykščių šilelio" laikais. Visuomenė šiuo metu yra pabudusi. Neseniai įvykęs Baltijos jūros apjuosimas parodė augantį visuomenės sąmoningumą. Įsisteigusi draugija „Žemyna", kuri rūpinasi ekologiniais klausimais. Komjaunimas ir CK taip pat čia suvaidino teigiamą vaidmenį. Gamtos saugos draugija yra praradusi pasitikėjimą, tačiau nereikia

Per vakaronę su menininkais iš Lietuvos š.m. rugsėjo 23 dieną Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje: (iš kairės) Algimantas Kežys, Vincas Kisarauskas, Vanda Alekniene, Vytautas Valius ir Arunas Bėkšta.

Nuotrauka Jono Tamulaičio

Chicagos teatruose

O'Neill'io šimtmetis

Eugene O'Neill laikomas vienu iš pirmųjų JAV dramaturgų, savo kūryba laimėjęs porą Pulitzer premijų ir 1936 m. apvainikuotas Nobelio premija. Jo gyvenimas nebuvo lengvas. Motina buvo narkomanė, brolis alkohikas, jis pats pergyveno daug blaškymų, nervų pervargimą, bet visgi išsijungė į G. P. Baker studiją, įstojo ir į Provincetown grupę ir įgijo teatro igudimą. Mirė 1953 m. Bostone. Buvo gimęs 1888 m. spalio 16 d. New York'e, taigi šiemet sueina 100 metų nuo jo gimimo.

Jo sukaktį pagerbdamas Gare St. Lazare Players aktorių kolektyvas tuose pačiuose rūmuose, kur vaidino Vilniaus Jaunimo teatras, tik mažojo šaltutinėje salėje (1041 North Halsted) iki spalio 30 d. stato du vienaveiksnius jo draminius veikalus: „Before Breakfast" ir „Hughie". Abudu lyg

jos nurašyti. „Tiesos sakymo laikas yra pasibaigęs. Esame tiesos darymo fazėje. Tai bus žymiai sunkiau", užbaigė savo mintis Česlovas Kudaba.

Po šio pokalbio Valdas Adamkus tarė baigiamąjį žodį. Suvažiavimas buvo baigtas Tautos himnu.

Pasibaigė dar viena Santaros — Šviesos intelektualinė mugė, atnešusi daug šviežių minčių. Tokių renginių kaip šis mūsų išėjimoje nėra. Gerai, kad suvažiavime šiais metais buvo gausu mūsų visuomenės vadų. Gal ir jie bus priversti susimąstyti ir vienu kitu atveju išėjimo veiklai paieškoti naujų kelių.

monologai — pasirodė tik po vieną aktorį, kuris vienas visą laiką pasakoja.

Vaidinime „Before Breakfast" moteris, besiruošdama į darbą, lyg kalbasi su neišsirančiu iš lovos vyru tokiomis lyg kasdienybės temomis. „Hughie" pasirodė toks lyg ismilkęs vyras, kuris savo kalba klajoja po įvairius objektus, ne vienu nepagaudamas žiūrovo širdies. Skelbiama, jog O'Neill savo kūryboje išryškina mintį, kad Amerika pasiekė aukštą materialinę gerovę, bet prarado savo sielą. Šiuose dviejose pastatymuose ta idėja nėra ryški, gal čia telkiamasi į realizmą, su ekspressionizmo priemonėmis. Apskritai eiliniam žiūrovui šių dviejų draminių veikalų pastatymas tesudaro blankų įspūdį. Vaidintojai nėra stebinantieji, nors Jim Ortlieb, Bob Kohut, Cynthia Caponera yra reikšęsi ir filmuose.

Dainų muziklas

Stiprus Candlelight Playhouse teatras, esantis pietvakariuose, netoli lietuvių apgyventų vietų (5620 South Harlem), stato iš Broadway paeinantį muziklą „Follies", sukurta pagal James Goldman veikalą. Muzika ir dainų tekstai — Stephen Sondheim. Vardas kiek primenantis Ziegfeld Follies, bet čia mažiau baleto, o daug dialogų bei ypač daug dainų: solo, duetų, grupinių, ir tai gana skambūs. Muzika naujoviška, moderniška, bet ne kraštutinė, artimesnė klasiškajai.

Pastatyme tikro siužeto kaip ir nėra, tik daugybė porų su romantiškais prisiminimais, išgyvenimais, su laimėmis ir nepasisekimais, veda pasikalbėjimus žodžiu ir keičiasi mintimis daina, kartais truputį pakrypdami ir į vulgumą, bet ne per daugiasia. Nemažai ir baleto numerių, nors pirmas veiksmas daugiau telkiasi į tokius minčių pasikeitimus, kad net viena ji stebinti reporterė pratarė — per rimtas.

Pastatyme dalyvauja apie 40 aktorių ir šokėjų, taigi tarpais scena yra pilna. Stebina visų geras pasiruošimas ir vaidinimo sklandumas. Čia nemažas prodiuserio ir režisieriaus William Pulinsi nuopelnas. Jis jau žinomas savo sugebėjimais.

Aktoriai patrauklūs savo igudimu. Jie dalyvavę daugely pastatymų, vienas net kelios šimtuos. Daugelis dalyvavę televizijos, radijo, filmų programose. Joan Dunham baigusi Northwestern universiteto muzikos mokyklą, Margaret Ingraham pasiekusi mokslo laipsnį Wayne universitete, Detroit'e, David Williams buvo balso, operos, muzikos profesorius Kent universitete.

Juoz. Pr.

Sigitas Geda per „Žemę L"

Ne tik tėvynėje Lietuvoje, bet ir išėjimoje nuolat žmonių lūpose skamba žodis „persitvarkymas". Šio žodžio reikšmė ir prasmė ne visa randama dabartinės lietuvių kalbos žodyne; būtina toliau jos ieškoti. Tas žodis ryškiai linkniuojamas Gedimino aikštėje, Vingio parke, Lenino prospektu kavinėse, apterštos Baltijos krantuose, po Ignalinos pilka padange. Kalba apie tai poetai ir literatai, valdžios atstovai bei aparatai, darbininkija bei pogrindis. Linksniuojama įvairiai, bet pagrindas tas pats — persitvarkymas tai yra tauta! Neseniai Santaros-Sviesos suvažiavime Tabor Farmoje ir taipogi keleto sykių Chicagoje apie persitvarkymo įvykius Lietuvoje kalbėjo poetas Sigitas Geda. Anot jo, „užaugęs šėtono paunksnėje", šis 1943 metais gimęs poetas yra tapęs spalvinga figūra, gabiu oratorium bei ryškiu tautos atstovu šiomis dienomis Lietuvoje. Gedai besilankant Los Angeles, žurnalistas Vytautas Plukas turėjo progos su juo padaryti pasikalbėjimą, kuriame liečiami ir tokie klausimai, kurie dar nebuvo skelbti mūsų spaudoje bei radijo laidose Chicagoje. Šiandien, spalio 22 dieną, 8:30 v.v. per Žemę L, 1490 AM ruožu iš Oak Parko, bus transliuojamas šis pokalbis, įdomus visiems, kuriems rūpi tautos likimas.

zl.

Pareiškimas

Po ilgo — daugelio metų — laukimo pasirodė Algimanto Mackaus karyų leidimo fondo išleistas Petro Klimo *Dienoraštis. 1915.XII.1-1919.I.19*.

Redaktorius paskutinių teksto korektūrų iš leidybės nesulaukė, tad nesunku buvo pramatyti, kas bus; nemokšos savavaliu už jo nugaros.

Taip ir atsitiko. Vietoj skyriaus pavadinimo „32 priedai" atsirado „Rankraštiniai priedai", nors knygos gale pridėtos to meto spaudos iškarpų, įvairių atsisaukimų bei periodikos fotokopijos nieko bendro neturi nei su ranka, nei su ranka rašymu.

Atsirado ir techninis redaktorius — Vytautas Vepštas.

Niekas negali priešintis V. Vepštui įsirašyti techniniu direktorium, techniniu admiralu, net techniniu kontratenoru, bet Petro Klimo dienoraščiui techninio redaktoriaus nebuvo ir būti negalėjo.

Ž. Mikšys

PATIKSLINIMAS

Julianne Barnes Margučio koncerte Chicagoje 1988 m. spalio 2 d. dainavo iš K. V. Banaicio operos „Jūrų ir Kastytis" ne Jūratis (kaip buvo rašyta koncerto recenzijoje 1988.10.15 *Draugo* priede), bet Rūtelės arja „Neplauk, Kastyti, į marias".

Dalis klausytojų per vakaronę su menininkais iš Lietuvos š.m. rugsėjo 23 dieną Čiurlionio galerijoje: (iš kairės) Ramutė Plioplytė, Henrikas Paškevičius, tėvas Petras Daugintis, S.J., Marija Paškevičienė, neatpažintas asmuo, Mindaugas Pleškys, Liūtas Mockūnas, Raimundas Lapas, Eglė Juodvalke ir Vytautas Vepštas. Ant sienos iškabinti dail. Vinco Kisarausko kūriniai.

Nuotrauka Jono Tamulaičio